

JİAGUWEN YAZISI İLE BAZI KAVRAMLARIN GÖSTERİMİ VE DEĞİŞİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Feyzullah Uygur¹

¹ İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Beyazıt
İstanbul, ileti: feyzullah.uygur@istanbul.edu.tr

Özet

Terim dille ifade edilir ve alfabeyle yazıya geçirilir. İdeogram veya kavram yazı sistemine ait olan Çince karakterler, bir kaç bin yıllık uzun bir tarihi serüveni içerisinde tedricen, niteliksel ve niceliksel yönünden pek çok değişim ve gelişim geçirmiştir. Resim veya çizimler ise Çince karakterlerin başlangıcını teşkil eder. Üç bin yıl önce oluşmaya başlayan ve günümüze kadar kullanılmaya devam eden Çince karakterlerin ilk safhası ise Jiaguwen yazısıdır. Bu makalede çeşitli örnekler verilerek Jiaguwen yazısı ve onun bazı ilkel özellikleri değerlendirilmiştir. Bu değişimler günümüz Çincesinin terim kullanımını şekillendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çince Karakterler, Hiyeroglif, Logogram, Jiaguwen, Çin Terminolojisinin Tarihi

An Evaluation on Jiaguwen Script and Presentation and Change of Some Concepts

Abstract

The term is expressed by a language and transferred into written form within an alphabet. Chinese characters belonging to ideogram or concept writing system, have undergone a lot of change and enhancement by means of quality and quantity through the period of thousand of years. Pictures and drawings represents the beginning of Chinese characters. Jiaguwen writing is the first phase of Chinese characters, which starts to form three thousand years ago and continues to be used today. In this article, many examples of Jiaguwen writing are given and its' some primitive specialties are evaluated. This changings is to shape recent usage of Chinese terms.

Keywords: Chinese Characters, Hieroglyph, Logogram, Jiaguwen, History of Chinese Terminology

1. Giriş

Dil ve sosyo-ekonomik gelişmelerin mahsulü olan yazı, muayyen şekil ve işaretler kullanılarak duygu ve düşüncelerin ifade edilme eylemidir. Zamanın kısıtlamasından tamamen bağımsızdır. İnsanlığın en önemli icatlarından biri olan yazı; dile göre çok genç olmasına rağmen, dile hayatîyet kazandırmıştır. Önce resim, sonra resim yazı ve daha sonra ise yazının vücut bulması, on binlerce yılı bulmuştur. Yazının dil ile buluşması ise insanlık tarihinde yeni bir hadisedir. Yazı ile dil buluşurken hemen birbirlerinde ahenk bulabilmişlerdir. Yazı ise insanlığa tarih kazandırmıştır. Dünya dilleri ideogram yazısı (veya resim yazısı), hece yazısı ve ses yazısı olmak üzere üç yazı sistemine ayrılır.

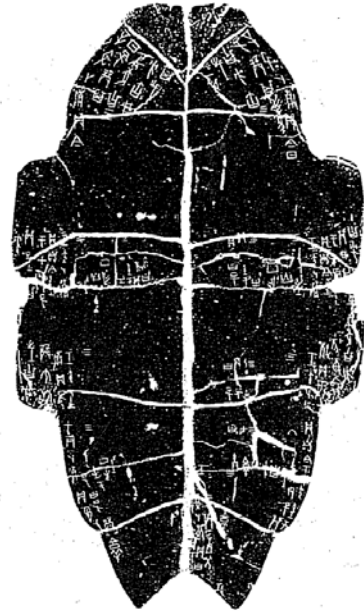
Kesintisiz bir şekilde günümüze kadar kullanılmaya devam eden Çince karakterler, Çin dili ve kültürünün taşıyıcısıdır. Logogram yazısı olan Çince karakterler, ideogram yazı sistemi ailesinin mensubudur. Teşekkülü ve oluşumu, yazı sili, biçimi, tarzı ve üslubu bakımından, Çince karakterlerin değişim sürecini *Jiaguwen* (甲骨文), *Jinwen* (金文), *Zhuanshu* (篆书), *Lishu* (隶书), *Kaishu* (楷书), *Fantizi* (繁体字) ve *Jiantizi* (简体字)'den ibaret yedi safhaya ayırması mümkündür¹.

2. Jiaguwen Yazısı

Jiaguwen: Kaplumbağa kabuğu veya hayvan kemikleri (çoğu sığırın kürek kemiğidir) üzerine oyularak veya kazılarak yazılmış Çince karakterlerdir. Shang Sülalesi'nin son dönemlerinden (商代后期 M.Ö. 1300-M.Ö. 1046) Zhou Sülalesi'nin ilk dönemlerine (周代 M.Ö. 1046-M.Ö. 771) kadar olan zaman zarfında kullanılmıştır. İlkel Çince karakterlerin yazı sistemine geçiş safhası olan bir dönemdir. İdareci sınıf arasında kehanette bulunmak veya kâhinlik etmek dönemin oldukça yaygın bir hadisesi idi. Jiaguwen yazısı çoğu zaman kehanet hakkında kayıtlar almak için kullanılmıştır. Günümüzden üç bin yıl öncesine kadar gider. Şuana kadar üzerinde Jiaguwen yazısı bulunan çoğu Shang Sülalesi'nin son dönemlerine ait yüz altmış bine yakın kemik parçası ve kaplumbağa kabuğu bulunmuştur (Resim 1-4) ². Örnekler³;

¹ Zhang Zhiqiang (张之强), *Gudai Hanyu* (古代汉语), 6.bs., c.II, Beijing Shifan Daxue Chuban She, Beijing, 1996, s.503-504, 526-527. He Jiuying (何九盈) vd., *Hanzi Wenhua Daguan* (汉字文化大观), 2.bs., Renmin Jiaoyu Chuban She, Beijing, 2013, s. 17. Xiang Xi (向熹), *Jianming Hanyu Shi* (简明汉语史), c.I, 2.bs., Zhonghua Shuju, Beijing, 2004, s. 32.

² Qiu Xigui (裘锡圭), *Wenzi Xue Gaiyao* (文字学概要), Shangwu Yinshu Guan, 21.bs., Beijing, 2013, s. 34, 46-47. Wang Li (王力),

(Resim:1)

Resim 1'de kaplumbağa kabuğu üzerine Jiaguwen yazısı ile yazılmış kehanet kayıtları vardır. Dikkat edilecek olursa kayıtların, özellikle kaplumbağa kabuğunun köşe kısımlarında yoğunluk kazanması (az da olsa orta kısımlarda da vardır) önem arz eder.

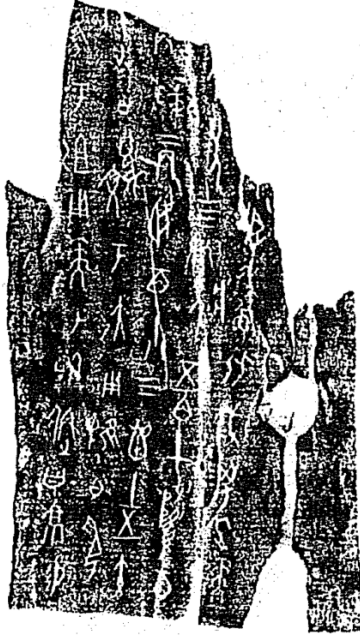
(Resim:2)

Hanyu Shi Gao (汉语史稿), 17.bs., Zhonghua Shuju, Beijing, 2012, s. 48-49. Xia Zhengnong (夏征农) vd., *Ci Hai* (辞海), 12.bs., Shanghai Cishu Chuban She, Shanghai, 2007, s. 783. He, a.g.e., s. 17.

³ Qiu, a.g.e., s. 268, 274.

Resim 2'de sığırın kürek kemiği üzerine Jiaguwen yazısı ile yazılmış kehanet kayıtları görülmektedir. Resim 1 ile 2 mukayese edilirse, Kaplumbağa kabuğundan farklı olarak kürek kemiğinin hemen hemen her yerinde kayıtlar bulunduğu anlaşılmaktadır.

Resim 3 ve resim 4: üzerinde Jiaguwen yazısı bulunan kemik örnekleri verilmiştir.

(Resim:3)

(Resim: 4)

3. Kavramların gösterimi ve değişimleri

Çizelge 1'de çocuk (儿; er), ülke (国; guo), yıl (岁; sui), balık (鱼; yu), at (马; ma) ve diş (齿; chi) gibi kavramların Jiaguwen yazısından başlayıp günümüzde kullanılmakta olan Jiantizi yazısına kadar olan değişim (soldan sağa) örnekleri verilmiştir⁴. Bazı karakterlerde bir kaç dönem bariz bir değişiklik hissedilmezken (balık ve at gibi); kimi karakterlerde ise çok net bir şekilde aralarındaki farkı görmemiz mümkündür (ülke ve diş gibi).

Çizelge 1: Çince zamana bağlı olarak kavramların gösterimindeki değişimler

Dönemler	Yazılar						
	Jiaguwen	Jinwen	Zhuanshu	Lishu	Kaishu	Fantizi	Jiantizi
Çocuk	兒	兒	兒	兒	兒	兒	儿
Ülke	可	或	國	國	國	國	国
Yıl	𠄎	歲	歲	歲	歲	歲	岁
Balık	𩺰	𩺰	魚	魚	魚	魚	鱼
At	𠂇	𠂇	馬	馬	馬	馬	马
Diş	𠄎	𠄎	齒	齒	齒	齒	齿

Çizelge 2'de erken ve geç dönem Jiaguwen yazısından bazı kavram örnekleri verilmiştir⁵. Bazı kelimelerde bariz değişiklikleri görmemiz mümkündür. Mesela kaplan, köpek gibi; sadeleşme yönünden değişim

⁴ Yang Defeng (杨德峰), Hanyu Yu Wenhua Jiaoji (汉语与文化交际), Shangwu Yinshu Guan, Beijing, 2012, s. 96.

⁵ Qiu, a.g.e., s. 48-49.

sağlamış, çizgileri azalmıştır. Kimi kelimelerde ise hemen hemen hiçbir değişiklik gerçekleşmemiştir. Mesela sığır, insan ayağı gibidir. 'Müdafa etmek' kelimesinin yazıya kazandırılması önemli bir hadisedir. Zira karakterler sadece isim değil, fiil olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Çizelge 2: Erken ve Geç Dönem Bazı Kavramların Farklı Yazılışı

Kavramlar / Kelimeler	Kaplan	Köpek	Sığır	İnsan Ayağı	Müdafa etmek
Erken Dönem					
Geç Dönem					

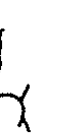

Şuana kadar üzerinde Jiaguwen yazısı olan kaplumbağa kabuğu ve kemik parçalarından dört bin beş yüze yakın Çince karakter tespit edilmiştir ve onların üçte biri ise okunabilmektedir. Okunabilen Çince karakterlerden yola çıkıldığında, Çince karakterler resim evresinden çıkmış ve daha çok olgun bir yazı olma evresine girmiştir. Sadece isimleri değil fiil, sıfat ve sayıları; sadece birer kelimeleri değil, bir de bütün bir cümleyi; sadece somut nesnelere değil, bir de soyut şeyler ve kavramları da kayda geçirmiştir. Fakat Jiaguwen yazısı yine de ilkel dönemin bazı özelliklerinden tamamen kurtulamamıştır⁶.

1) Piktografi (resim yazı veya hiyeroglif) ise büyük çoğunluğu oluşturur. Bazı karakterler sembolik işaretler olarak karşımıza çıksa da, bir çok karakter adeta sadeleştirilmiş birer resme benzer⁷. Çizelge 3'te verilen kuş örneğinde, sadece bir tane kuşun tüyleri bariz bir şekilde kendini belli ediyor; fakat diğerlerinde ise ön plana çıkmıyor. Sığır ve koyun ise hemen hemen aynıdır; boynuzlar ise o kelimeleri yazı olarak ifade eden adeta bir sembol haline gelmiştir.

2) Karakterlerin şekli sabit değildir, aynı karakterin birden fazla yazılış şekli vardır. Çizgilerin

sayıları ve yönleri de farklılık arz eder⁸. Çizelge 4'te verilen aydınlık kelimesine bakacak olursak, ay ve güneşi temsil eden iki şeklin, zaman zaman farklı şekillerde karşımıza çıktığını görebiliyoruz. Erkek kelimesinde hepsinde var olan bir şekli görmemiz mümkündür; yani yatay çizgiden yukarı doğru çıkan bir dikey çizgi var. Erkeklik cinsel organının sembolüdür. Bu sembolün yanında ise sığır, koç ve köpek gibi hayvanları görmemiz mümkün; yani o hayvanların erkek cinsten olduklarını ifade ediyor olabilir. Ev ve ağıl kelimeleri; hepsinin ortak özelliği ise çatılarının olmasıdır. Çatının altında farklı semboller görülmektedir. Benekli sığır kelimesi hemen hemen aynı; sığır ve benegi ifade eden bir sembolden oluşmuştur.

Çizelge 3: Kuş, Geyik, Sığır ve Koyun Kavramlarının Farklı Yazılışları

	Kavramların Farklı Yazılış Şekilleri				
Kuş					
Geyik					
Sığır					
Koyun					

3) Birçok karakterin karmaşık ve sadeleştirilmiş (yalın) şekilleri vardır⁹. Çizelge 5'te verilen örneklere bakacak olursak, at kelimesi her halde sadeleşmeye doğru değişmeye başlamıştır. Balıkçılık kelimesi birbirinden çok farklıdır. Kimi balık suyun içinde, kimi balık avlanmış vesaire; Jiaguwen yazısı artık birbirine bağlı bir kaç eylemi ifade edebilen, bir kelime oluşturma yönüne doğru gelişmeye başlamıştır.

⁶ Yang Runlu (杨润陆), Zhou Yimin (周一民), Xiandai Hanyu (现代汉语), Beijing Shifan Daxue Chuban She, Beijing, 1996, s. 105-106. He, a.g.e., s. 19-20. Xiang, a.g.e., s. 33.

⁷ He, a.g.e., s. 19. Qiu, a.g.e., s. 48-49.

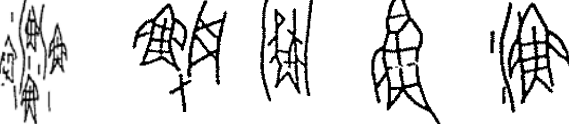
⁸ He, a.g.e., s. 19. Qiu, a.g.e., s. 49-50.

⁹ He, a.g.e., s. 19-20.

Çizelge 4: Aydınlık, Erkek, Ev, Ağıl ve Benekli Sığır Kavramlarının Farklı Yazılışları

Kavramların Farklı Yazılış Şekilleri	
Aydınlık	
Erkek	
Ev	
Ağıl	
Benekli Sığır	

Çizelge 5: At ve Balıkçılık Kavramlarının Farklı Yazılışları

Farklı Yazılış Şekilleri	
At	
Balıkçılık	

4) İki veya üç tane karakterden oluşan birleşik karakterler yazılmaya başlamıştır¹⁰. Çizelge 6'da verilen örnek kelimelerden iki yüz, on iki ay ve iki sığra bakacak olursak, hepsinde birbirine paralel çizilmiş iki tane çizgiyi görmemiz mümkündür. İki sayısını ifade eder. Keza günümüzde de iki sayısı o şekilde (二) yazılmaktadır.

Çizelge 6: Bileşik Kavramlar

Yazı türü	Kavramlar		
Jiaguwen Yazısı			
Türkçe	On beş	Seksen	İki yüz
Jiaguwen Yazısı			
Türkçe	On iki ay	İki sığır	İki sığır

5) Satır yönleri sabit değildir. Yukarıdan aşağıya, soldan sağa veya sağdan sola da yazılmıştır.

4. Sonuçlar

Çince karakterler tarih boyunca gelişme ile beraber sayı olarak da artış göstermiştir. Doğu Han Sülalesi (25-220) döneminde Xu Shen (许慎) tarafından yazılan ilk Çince sözlük "Shuowen Jiezi" (说文解字) adlı eserde toplam 9353 adet Çince karakter vardır. Çing Sülalesi'nin Kang Xi (康熙) döneminde (1662-1722) hazırlanan Çince sözlük "Kangxi Zidian" (康熙字典) adlı eserde 47043 adet Çince karakter vardır. Seksenli yıllarda hazırlanan Çince sözlük "Hanyu Da Zidian" (汉语大字典) adlı eserde 54678 adet Çince karakter vardır. 2010 yılındaki baskısında ise Çince karakterlerin sayısı 60370'e yükselmiştir¹¹. Yukarıda Çizelge 6'da verilen örneklerden yola çıkarak elde ettiğimiz kanaat gibi, bazı Jiaguwen yazı karakterlerinin izleri, günümüzde kullanılmakta olan Jiantizi yazı karakterlerinde aynen olmasa da ona yakın bir şekilde karşımıza çıkıyor. Çin dili ve kültürünün taşıyıcısı olan Çince karakterler, dil ve kültürün gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Çince karakterler olmamış olsaydı, Çin dilinin gelişiminden söz etmek imkansız olacaktı. Çin dilinin tarihi çehresini, Çince karakterlerden takip edilmesi mümkündür.

5. Kaynaklar

He Jiuying (何九盈), Hu Shuangbao (胡双宝), Zhang Meng (张猛), 2013. Hanzhi Wenhua Dagan

¹⁰ He, a.g.e., s. 20.

¹¹ Qiu, a.g.e., s. 37.

(汉字文化大观), 2.bs., Renmin Jiaoyu Chuban She, Beijing.

Qiu Xigui (裘锡圭), 2013. *Wenzi Xue Gaiyao* (文字学概要), Shangwu Yinshu Guan, 21.bs., Beijing.

Wang Li (王力), 2012. *Hanyu Shi Gao* (汉语史稿), 17.bs., Zhonghua Shuju, Beijing.

Xia Zhengnong (夏征农) vd., 2007. *Ci Hai* (辞海), 12.bs., Shanghai Cishu Chuban She, Shanghai.

Xiang Xi (向熹), 2004. *Jianming Hanyu Shi* (简明汉语史), c.I, 2.bs., Zhonghua Shuju, Beijing.

Yang Defeng (杨德峰), 2012. *Hanyu Yu Wenhua Jiaoji* (汉语与文化交际), Shangwu Yinshu Guan, Beijing.

Yang Runlu (杨润陆), Zhou Yimin (周一民), *Xiandai Hanyu* (现代汉语), 1996. Beijing Shifan Daxue Chuban She, Beijing.

Zhang Zhiqiang (张之强), 1996. *Gudai Hanyu* (古代汉语), 6.bs., c.II, Beijing Shifan Daxue Chuban She, Beijing.